
Bilagor till Startup-strategi Stockholm stad

BILAGA 1: SÅ TYCKER ENTREPRENÖRERNA

För att kunna svara på frågan hur Stockholm kan bli en än bättre plats för startups inom tekniksektorn har Invest Stockholm haft en nära dialog med lokala entreprenörer. Under 2016 har ett hundratal av dem fått frågan under personliga möten, workshops och via enkätundersökningar.

Behovsbilden som målas upp är förhållandevis unison. Förslagen kan sammanfattas i följande sju rubriker:

1. Samverkan
2. Talangattraktion
3. Utbildning
4. Support
5. Finansiering
6. Marknadsföring
7. Bostäder

Nästkommande sju underkapitel ägnas åt att förtydliga dessa rubriker.

Notera att förslagen inte kommer från staden utan från entreprenörerna. Förslagen är inte heller kopplade till någon budget och ska inte misstas för löften om åtgärder.

1. Samverkan

Det i särklass vanligaste behovet entreprenörer uttrycker är det om utökat samarbete i alla dess former. Behovet är inte rumsligt förknippat i samma utsträckning som det var 2012 (då man var i akut behov av coworking spaces och meetups). Idag är behovet snarare kommunikativt. Man efterfrågar till exempel tekniska och praktiska medel för bättre kommunikation mellan olika startups, eventarrangörer, coworking spaces osv – det vill säga inom ekosystemet.

Men de kommunikativa behoven sträcker sig också utanför ekosystemet. Entreprenörerna vill se fler samarbeten mellan startups och etablerade bolag, mellan startups och offentlig sektor, och mellan startups och akademiska institutioner. Det är dock behovet av samarbete mellan startups och etablerade bolag som upplevs mest akut. Här påtalar entreprenörerna ofta att även om Stockholm generellt är en bra plats för startups, ligger man i just detta avseende långt efter många andra städer. Här anser man att staden spelar en viktig roll. De etablerade företagen (men även offentlig sektor och akademiska institutioner) måste uppmuntras att bli mer närvarande och lyhörda för idéer och ambitioner som kommer från unga teknik- och innovationsbolag.

Ett konkret förslag entreprenörerna uttrycker är att startups och etablerade bolag tillsammans borde samarbeta med akademiska institutioner för att kommersialisera de senares innovationer. Forskare "pitchar" alltså sin forskning till entreprenörer. Tillsammans utvecklar man sedan produkten med finansiellt och organisatoriskt stöd från de etablerade bolag eller offentlig sektor. Förslaget baseras på ett liknande initiativ i New York, som heter NYC Media Lab, och som visat sig framgångsrikt. (Länk till NYC Media Lab finns i bilaga 3.)

Entreprenörerna är också angelägna om att samarbeta över stads- och landsgränser. Startups i Stockholm har mycket att lära av startups i andra städer, och vice versa. Även här spelar staden en viktig roll, enligt entreprenörerna. Kan man initiera och underhålla samarbeten med andra städer i Norden och resten av Europa skapar man ett större och mer resursstarkt ekosystem.

Ett återkommande tema när det gäller samverkan är att bryta ner silos, bygga broar och facilitering av fysiska möten (genom fysiska mötesplatser, events osv). Även när det gäller dessa delar lyfts andra platser och städer upp som bra exempel där man kommit längre i att skapa en öppen miljö med större utbyten.

2. Talangattraktion

Entreprenörerna påtalar ofta behovet av att attrahera internationell arbetskraft. Mest akut är behovet av utvecklare, då denna brist gör det svårt för teknikföretag som utvecklar digitala innovationer att etablera sig och växa. Men även duktiga säljare är en bristvara.

Ett konkret förslag på åtgärd entreprenörerna återkommer till är det om så kallade "startup-visum", det vill säga visum som gör det enklare för bland annat entreprenörer, utvecklare och säljare att flytta hit.

Det bör också nämnas att åtgärder gällande talangattraktion inte bara är viktiga för att locka hit arbetskraft. De är lika viktiga för att behålla den arbetskraft vi redan har. Entreprenörerna påtalar ofta risken att många duktiga utvecklare och säljare lämnar Stockholm på grund av bättre omständigheter och erbjudanden utomlands.

Frågan om talangattraktion är nära kopplad till nationell policy. I samtal med entreprenörerna har Invest Stockholm nämnt att staden inte arbetar med nationell policy, men trots det har stark kritik riktats mot dagens regelverk kring personaloptioner och Migrationsverkets processer och hanteringstider. Dessa frågor är omdebatterade och har dokumenterats väl av media. Den input vi samlat in är i linje med det som nämnts av entreprenörer i media och i diverse öppna brev, vilket är att en justering behövs av regler och lagar kopplade till personaloptioner och att anlita personer som kommer från andra länder utanför EU.

Frågan om talangattraktion är också nära kopplad till bostäder (reglering av hyresmarknaden) vilket kommer som en separat punkt i detta dokument.

3. Utbildning

Det är inte bara viktigt att locka hit utbildad arbetskraft, menar entreprenörerna. Man måste också utveckla talang på plats.

Entreprenörerna påtalar att statistik från SCB:s företagsdatabas visar att 96% av alla företag i Sverige har färre än tio anställda. Med denna siffra i åtanke borde enligt entreprenörerna skolor redan på grundskolenivå erbjuda utbildning anpassad för småföretagande och bolagsbyggande, exempelvis entreprenörskap, teknik och sälj. Den tidigare nämnda bristen

på utvecklare gör sig också påmind igen genom att många entreprenörer argumenterar för att skolorna måste lägga mer fokus på programmering.

Entreprenörerna menar också att utbildningsväsendet behöver bli mer "agilt", det vill säga bättre och snabbare på att anpassa sig efter arbetsmarknadens behov. Ett aktuellt exempel är det tidigare nämnda behovet av utvecklare. Denna situation hade kunnat undvikas om utbildningsväsendet agerat proaktivt.

En annan återkommande tanke är att utbildningsväsendet borde bli bättre på att uppmuntra studenter att våga satsa på att starta eget och utbilda dem i hur. Ett konkret exempel på åtgärd är att skolorna med jämna mellanrum bjuder in inspirerande gästföreläsare från etablerade, framgångsrika startups.

Slutligen får man enligt entreprenörerna inte heller glömma bort dem som lämnat det obligatoriska skolväsendet. Även kvällskurser och publika föreläsningar är därför viktiga. Man föreslår också att staden öppnar ett så kallat "center of excellence for sales" dit personer i alla åldrar kan vända sig för kvalificerad utbildning i sälj.

4. Support

När Invest Stockholm 2012 frågade entreprenörerna "Hur kan Stockholm bli en än bättre plats för startups?" var det i särklass vanligaste svaret att man var i behov av coworking places. 2016 har det svaret halkat ner till en fjärdeplats, vilket får bedömas vara ett bevis på att genomförda åtgärder gett effekt.

Men behovet kvarstår, om än i mindre skala. Det är framförallt behovet av fler och bättre mötesrum som påtalas. En återkommande tanke är den om mötesrum som tillåter så kallad "speed dating", det vill säga snabba, effektiva och förutsättningslösa möten. Man uttrycker även ett behov av coworking spaces optimerade för en viss bransch där entreprenörer, studenter, forskare m.fl. som verkar inom ett gemensamt område kan samlas.

Entreprenörerna uttrycker även en önskan om bättre support från staden gällande tillhandahållandet av lokaler. Ett konkret förslag i detta avseende är att staden bör erbjuda hyresfria kontorsytor för startups i begynnelsefasen.

Entreprenörerna säger sig även behöva vissa digitala tjänster tillhandahållna av staden. Ett sådant exempel är en offentlig digital mötesplats dedikerad åt startups. Man efterlyser även en digital guide som konkret och praktiskt beskriver hur man startar ett bolag i tekniksektorn i Stockholm. Denna guide skulle till exempel innehålla information om skatter och regler, länkar till nödvändiga formulär och tjänster, länkar till forum för att hitta lokal arbetskraft, samt en förteckning över tillgängliga coworking spaces och kommande meetups. Liknande guider finns på exempelvis [verksam.se](https://www.verksam.se), men dessa är enligt entreprenörerna dåligt anpassade för just startups inom tekniksektorn.

Avslutningsvis bör det nämnas att många entreprenörer påpekar stadens avgörande roll när det gäller att säkerställa basala praktiska förutsättningar. Som exempel nämns bra infrastruktur och telekommunikation i världsklass. I detta avseende finns inget akut behov, men det är viktigt att staden arbetar proaktivt så att aktuell standard bibehålls.

5. Finansiering

Nära förknippat med behovet av stadens support är behovet av finansiellt stöd.

Det finns olika åsikter gällande hur ett sådant stöd bör utformas. En del entreprenörer föreställer sig mindre bidrag eller stipendier som tilldelas lovande startups i startskedet. Andra skulle föredra att staden agerar investerare och går in med startkapital i de startups vars verksamhet ligger i linje med stadens strategier och visioner. Enskilda önskemål om ett fördelaktigt lån liknande det CSN tillhandahåller har också yttrats.

Oavsett form är det viktigt att stödet är enkelt att söka. Entreprenörerna efterfrågar därför en enkel sajt där man snabbt och smidigt kan skicka in ansökningar. Ett tillfälligt alternativ vore en guide som förklarar vilka statliga och kommunala lån och bidrag som finns, samt hur man söker dessa. En sådan guide skulle också kunna införlivas i ovan nämnda guide för hur man praktiskt startar ett bolag i tekniksektorn i Stockholm.

6. Marknadsföring

En avgörande faktor när man ska befästa och stärka Stockholms position som en världsledande entreprenörsstad är att förmedla denna bild till omvärlden. Därför behövs det mer och bättre marknadsföring, menar entreprenörerna.

Åsikterna kring hur marknadsföringen ska bedrivas går dock isär. En del menar att staden måste våga skryta mer. Andra menar att man bör vara mer ödmjuk. Man är dock överens om att berättelsen staden vill förmedla måste formuleras och kommuniceras tydligare än idag.

Entreprenörerna anser även att staden bör se över kommunikationskanalerna man använder. Man rekommenderar exempelvis att staden överväger att använda sig mer av Snapchat och WeChat, eftersom dessa är populära kanaler i entreprenörs-kretsar.

Det har också kommit upp förslag om att kommunicera det som enligt entreprenörerna är de ”tråkiga” delarna av att bygga och driva bolag. Det är lätt att man glorifierar entreprenörer och bolagsbyggande utan att belysa utmaningarna, riskerna och misslyckandena. Man har också nämnt att startup-fenomenet börjar bli en livsstil där man hela tiden lockas att delta i events och andra aktiviteter istället för att jobba på att faktiskt utveckla produkter, tjänster och bolag. Detta har kommit upp i dialogerna som en konsekvens av ett väldigt aktivt ekosystem vilket inte är negativt i sig, men det är något man bör vara medveten om i kommunikationen. Alltså, bli bättre på att kommunicera att det krävs väldigt mycket jobb och uppoffring att starta och utveckla ett startup och att sannolikheten att misslyckas är stor.

7. Boende

Det sjunde och sista behovet som konsekvent uttrycks av entreprenörer är inte unikt för dem: det behövs fler bostäder i Stockholm. Finns det inte bostäder kan inte människor flytta hit, och då blir det också omöjligt att tillgodose den tidigare nämnda bristen på arbetskraft. Bostadsfrågan har nämnts som den största flaskhalsen för den fortsatta tillväxten i Stockholm och är en av de mest omdebatterade frågorna när det gäller startup sektorn. Ambitionen enligt vissa entreprenörerna bör vara att man bör kunna få ett hyreskontrakt inom 3 månader. Dels bör utbudet av hyresbostäder öka men regelverken bör justeras så att det blir enklare för personer att komma in i hyresmarknaden, eller komma in i Stockholmsregionen överlag, enligt den feedback vi fått.

BILAGA 2: ANDRA RELEVANTA RAPPORTER

Rapporten du läser är inte den enda i sitt slag. Nedan följer två exempel på tidigare publicerade rapporter, som även de undersöker startups möjligheter att etablera sig och växa i en stad, och vars slutsatser relaterar till det som lyfts fram i vår rapport.

2.1 Ekosystemet ICT & Digital – kartläggning av styrkeområden i Stockholmsregionen
Denna rapport är en omfattande kartläggning av hur och varför Stockholm blivit en världsledande teknikstad. Rapporten är framtagen av Länsstyrelsen och publicerades hösten 2015.

Rapporten innehåller en grundlig redogörelse för tekniksektorns historik, och en utmärkt beskrivning av hur dagens gynnsamma ekosystem vuxit fram i Stockholm. Därtill innehåller rapporten en detaljerad nulägesrapport.

Utöver bakgrunden och nulägesrapporten, formulerar rapporten även konkreta förslag och rekommendationer inför framtiden. Nedan är två exempel.

”Rapporten drar slutsatsen att ekosystemet är mycket starkt men för att utvecklas vidare så krävs insatser för att öka ”broar och trafik” mellan olika typer av företag och organisationer; ekosystemet behöver en turbo och det behöver kopplas mer till världen utanför – till globalt ledande universitet, företag, riskkapitalister och så vidare.”

”Den politiska sidan (framförallt inom regionen, men även på nationellt plan) måste bidra till att öka flödena inom ekosystemet, det vill säga bidra till att brobyggarna (klusterorganisationer, inkubatorer, acceleratorer, co-working spaces, formella nätverk och plattformar för möten, mässor med mera) lyfts fram i rampljuset. Detta gäller även på individplan där ett fåtal individer är de som är mest engagerade i brobyggandet mellan olika företag (stora och små), mellan företag och forskning, mellan företag och utbildning, mellan företag och riskkapital, mellan företag och det offentliga, mellan företag inom klustret och andra kluster, och mellan företag och globala marknader och värdekedjor.”

Dessa rekommendationer stämmer exakt in med de svar Invest Stockholm fick när vi ställde entreprenörerna frågan ”Hur kan Stockholm bli en än bättre plats för startups inom tekniksektorn?” (se bilaga 1). I båda fall är det alltså behovet av utökat samarbete som anses vara mest akut.

Länsstyrelsens rapport belyser även var behovet av ovan nämnda broar är som störst. Tabellen nedan är hämtad från detta stycke i rapporten. Enligt denna bör alltså fokus ligga på att bygga broar som täcker ”Myndighetsgapet” och ”Utbildningsgapet”. Med andra ord bör länkarna stärkas mellan ”företagandet och det offentliga” samt mellan ”företag och utbildningsinstitutioner på alla plan, ända ner till förskolor.” Även detta stämmer väl överens med den feedback vi fått från entreprenörerna.

	Kunskap om andra aktörers resurser och kompetenser	Starka nätverk över aktörsgränser	Gemensamt språk och hög grad av förtroende över aktörsgränser	Till viss del delade normer och värderingar samt förståelse för olikheter	En gemensam vision om regionens och klustrets framtid	Positiva incitament att samarbeta över gränser
Myndighetsgapet	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Utbildningsgapet	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Forskningsgapet	✓	✓	✗	✗	✗	✓
Globala marknadsgapet	✓	✗	✓	✓	✗	✓
Klustergapet	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kapitalgapet	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Företagsgapet	✓	✓	✓	✓	✓	✓

2.2 CITIE – City Initiatives for Technology, Innovation, and Entrepreneurship

Denna rapport, framtagen av Nesta, Accenture och Catapult, undersöker i detalj hur 40 städer runt om i världen arbetar för att hjälpa startups inom tekniksektorn (Stockholm är inte inkluderad i rapporten, men värt att nämna är att rapporten inte är en ranking utan snarare en analys av hur städer runt om i världen jobbar med att utveckla startup sektorn i sin respektive stad). Utifrån lyckade resultat formulerar rapporten också rekommendationer.

Rapporten identifierar sammanlagt nio olika roller en stad kan spela för att främja startups inom tekniksektorn. Tabellen nedan lista dessa nio roller, följt av konkreta förslag på hur en stad bör agera i respektive roll för att skapa bästa möjliga förutsättningar för lokala startups.

REGULATOR	1. Enforce existing regulations proportionately	2. Review and update regulations to take account of new business models	3. Engage the full spectrum of stakeholders to craft balanced regulation		
ADVOCATE	1. Ensure a new business focus within the trade and investment function	2. Provide set-up support for new businesses	3. Promotion of the city as a hub of business creation	4. Sponsor events relevant to high-growth sectors	5. Helping early-stage ventures access global networks
CUSTOMER	1. Ensure the visibility of procurement opportunities through a single portal	2. Ensure that pre-qualifying requirements are achievable by new businesses	3. Define targets for spend on new businesses	4. Use problem-based procurement methods	5. Use open innovation methods to engage the ecosystem
HOST	1. Support access to co-working spaces	2. Support incubator and accelerator schemes	3. Enable access to affordable and flexible office space	4. Nurture Innovation Districts	5. Play the role of matchmaker within the ecosystem
INVESTOR	1. Support provision of coding and technical skills	2. Support schemes that help young people access the tech sector	3. Help businesses understand types of financing options	4. Provide funding	
CONNECTOR	1. Support access to high-speed internet	2. Provide free, public Wi-Fi	3. Ensure the high quality and extent of cycling infrastructures	4. Ensure frictionless and integrated public transport	
STRATEGIST	1. Publish a vision of how to support innovation and entrepreneurship	2. Have a public set of KPIs that measure the success of the city's vision	3. Have an innovation function within the city hall	4. Have senior leadership with responsibility for innovation and entrepreneurship	
DIGITAL GOVERNOR	1. Ensure 'digital by default' city services	2. Enable citizens to report city problems on the go	3. Enable citizens to engage in policy decision making		
DATAVORE	1. Use data analytics to optimise city services	2. Publish open data	3. Publish live data with appropriate APIs		

Tittar vi närmare på de rekommenderade åtgärderna ser vi att Stockholm i flera avseenden kommit väldigt långt. I rollen som "Advocate" har man till exempel marknadsfört Stockholm internationellt genom Invest Stockholm, i rollen som "Connector" har man kopplat upp staden genom STOKAB, i rollen som "Host" har man bland annat agerat delägare i stiftelsen Electrum där Stockholm Innovation & Growth (STING) ingår och i rollen som Digital Governor och Datavore har Avdelningen för digital utveckling i Stockholm kommit långt med e-tjänster och öppen data. STOKAB, STING och Avdelningen för digital utveckling - vars aktiviteter faller in i många av de områden som man lyfter upp i CITIE rapporten - är bland de absolut viktigaste organisationerna i Stockholm när det gäller startups, innovation och teknik.

Det är också värt att nämna att rapportens rekommenderade åtgärder ligger i linje med de svar Invest Stockholm fick när vi ställde entreprenörerna frågan "Hur kan Stockholm bli en än bättre plats för startups inom tekniksektorn?" (Se bilaga 1.)

En roll som det finns utrymme för Stockholms stad att utvecklas ytterligare inom är däremot den så kallade "Regulator", det vill säga där staden skulle potentiellt kunna föra en mer aktiv dialog med tekniksektorn för att exempelvis främja innovativa affärsmodeller såsom delningsekonomi.

BILAGA 3: RANKINGAR, LÄNKAR OCH YTTERLIGARE INFORMATION

3.1 Rankingar

Det finns gott om publikationer som rankar världens städer i avseende startups, innovation och ekosystem. Invest Stockholm följer naturligtvis dessa rankingar noga och har i flera fall bistått dessa med information. Värt att påpeka är dock att vår hållning är att aldrig betala för att inkluderas i dessa, och att vi alltid hänvisar till tredjepartskällor när det gäller statistik och kvantitativa data.

Med det sagt vill vi lyfta ett antal relevanta publikationer där Stockholm rankats som världsledande.

European Digital City Index 2016

I november 2016 publicerade Nesta och European Digital Forum en rapport i vilken 60 europeiska städer analyseras i tio kategorier relaterade till startups. Dessa kategorier är: 1) tillgång till kapital 2) företagsklimat 3) digital infrastruktur 4) entreprenörsklimat 5) kunskapsspridning 6) livsstil 7) marknad 8) mentorskap 9) icke-digital infrastruktur 10) och färdigheter. Stockholm placerades på andra plats i denna rapport, strax efter London. Rapporten är finansierad av Europeiska Kommissionen under Horizon2020.

Sparklabs

Den internationella investeringsfirman Sparklabs sammanställde under 2016 en rapport om tekniksektorn med titeln *Global Technology Trends and Top Ten Startup Hubs 2016*. I denna rapport hamnade Stockholm på andra plats över världens startup-städer.

Startup Hubs Europe

Startup Hubs Europe är ett EU-finansierat initiativ med syfte att kartlägga världens startup-städer. Enligt deras siffror finns det drygt 8000 startups i Stockholm, som tillsammans har cirka 52,000 anställda. Vi är medvetna om svårigheten att räkna antalet startups – dels för att det inte finns någon enhetlig industrikod som kan användas vid mätningen, dels för att definitionen kan variera beroende på källa. Siffran ovan ska därför inte uppfattas som definitiv. Men den ger likväl en indikation.

Unicorns per capita

Begreppet ”unicorns” används som en benämning på startups värderade över en miljard dollar. I detta avseende är Stockholm enormt framgångsrikt. Faktum är att San Fransisco är den enda stad i världen som kan uppvisa fler unicorns per capita. Detta styrks bland annat i Atomicos och GP Bullhounds kartläggningar av världens unicorns. Denna faktapunkt satt Stockholm på världskartan i avseende startups inom tekniksektorn. Vi vill dock poängtera att faktapunkten snabbt kan förändras i endera riktningen, då marknaden förändras i väldigt hög takt.

3.2 Länkar

Coworking spaces

Sup46: <http://sup46.com>

THINGS: <http://www.thingstockholm.com>

Epicenter: <https://epicenterstockholm.com/>

Meetups och events

STHLM Tech Fest: <https://sthlm-tech-fest-2016.confetti.events>

STHLM Tech Meetup: <http://www.meetup.com/STHLM-Tech-Meetup/>

Rapporter

Atomico: <http://www.atomico.com/explore-d3>

CITIE – City Initiatives for Technology, Innovation, and Entrepreneurship:

<http://citie.org>

Ekosystemet ICT & Digital - kartläggning av styrkeområden i Stockholmsregionen”:

<http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2015/rapport-2015-16.pdf>

European Digital City Index 2016:

<https://digitalcityindex.eu>

GP Bullhound: <http://www.gpbullhound.com/wp-content/uploads/2016/06/GP-Bullhound-Research-European-Unicorns-2016-Survival-of-the-fittest.pdf>

Sparklabs: <http://www.slideshare.net/bernardmoon/global-technology-trends-top-ten-startup-hubs-2016>

Startup Hubs Europe: <http://www.startuphubs.eu>

Stockholms stad

Invest Stockholm: <http://www.investstockholm.com>

Move to Stockholm: <http://www.investstockholm.com/move-to-stockholm/>

Stokab: <https://www.stokab.se>

The Talent Guide: <http://www.investstockholm.com/move-to-stockholm/the-talent-guide/>

3.3 Ytterligare information

Denna rapport är framtagen av Invest Stockholm på uppdrag av Stockholms Stadshus AB.

Upphovsman till insikter och rekommendationer är Joseph Michael, Invest Stockholm.

Författare till texten är Joseph Michael, Invest Stockholm. Design och layout Essen International.

För ytterligare frågor, vänligen kontakta: joseph.michael@stockholm.se